

Asia: VN/24927/2020

Lausuntopyyntö uudistettavan lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot ohjeen yleisestä osasta: luvut 1–3

Vaikutusarvioinnin tiedonkeruun ja menetelmien (3 luku) osalta SámiSoster ry pitää tärkeänä, että saamelaiset voisivat itse itsemääräämisoikeutensa nojalla nykyistä paremmin ja laajemmin osallistua asemaansa alkuperäiskansana koskevien lakihankkeiden vaikutusten selvittämiseen ja arvioimiseen. Tämä on tarpeen myös siksi, että vaikutukset selvitettäisiin mahdollisimman kattavasti, realistisesti, ja huomio kiinnitettäisiin olennaisimpiin konkreettisiin vaikutuksiin.

Yhdistys korostaa samalla myös sitä, että arviointityöhön tulisi ottaa mukaan eri alojen saamelaistahot asia- tai tapauskohtaisesti esimerkiksi niin, että sosiaali-, terveyden- ja hyvinvointialaa koskevissa lakihankkeissa vaikutusten arviointiin osallistuisi SámiSoster ry, jolla on Suomessa ainutlaatuinen asema omalla alallaan. Yhdistys viittaa tässä yhteydessä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten kannanottoihin saamelaisten osallistumisoikeuksien vahvistamisesta ja siihen liittyen saamelaisten asemaan kohdistuvien erilaisten hankkeiden vaikutusten arvioimisesta (ks. erit. CERD/C/FIN/CO/20–22, 31.8.2012; CERD/C/FIN/CO/23, 5.5.2017; CCPR/C/FIN/CO/6, 22.8.2013; CCPR/C/FIN/CO/7, 1.4.2021; ja E/C.12/FIN/CO/7, 5.3.2021).

Huomiot perus- ja ihmisoikeusvaikutuksista: luku 4.1

Saamelaisen alkuperäiskansan oikeusaseman perustan muodostavat yhtäältä kansallisen perustuslain erityissäännökset saamelaisista (17.3 § perusoikeussäännöksenä, joka käsittää myös perinteisten elinkeinojen suojan, ja 121.4 § itsehallintosäännöksenä) ja toisaalta kansainvälisen oikeuden, erityisesti alkuperäiskansaoikeuteen liittyvät määräykset. Ne yhdessä muodostavat puitteet ja reunaehdot kansalliselle lainsäädännölle ja sen tulkinnalle. Näistä syistä saamelaisten asemaan kohdistuvia vaikutuksia kussakin lakihankkeessa tulisi tarkastella ensisijaisesti perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta ottaen huomioon, että kyse ei ole vain jostakin ihmisryhmästä kansan sisällä (kuten esim. lapset tai vammaiset henkilöt), vaan kokonaisuudesta alkuperäiskansasta. Tällöin arvioinnin piiriin kuuluvat itse asiassa lähes kaikki inhimillisen elämän alueet. Kun saamelaisten

alkuperäiskansaoikeudet ovat sekä kansallisessa että kansainvälisessä oikeudessa lähtökohtaisesti kollektiivisia oikeuksia, on vaikutuksia tarkasteltava ensisijaisesti kansan näkökulmasta. Saamen kansa koostuu kuitenkin muiden kansojen tavoin yksilöistä, joten kollektiivisen arvioinnin ohella olisi tehtävä myös yksilötason arviointia.

Arvioinnissa tulisi päähuomio kiinnittää lakihankkeen konkreettisiin vaikutuksiin ja siinä yhteydessä erityisesti siihen, miten kyseinen hanke edistää saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista käytännössä, kuten luonnoksessa todetaan (s. 35–36). Samoin pitäisi arvioida, kuinka mahdollisia kielteisiä vaikutuksia voitaisiin ehkäistä tai ainakin lieventää. Lakihankkeen konkreettisten vaikutusten arviointi saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta edellyttää puolestaan usein sektorikohtaista tarkastelua, jolloin vaikutuksia saamelaisten yhteiskuntaelämään tulisi arvioida niin sosiaalisesta, taloudellisesta, kulttuurisesta, sivistyksellisestä kuin ympäristöllisestäkin näkökulmasta. Erityisen tärkeää on arvioida lakihankkeen mahdollisia vaikutuksia saamelaisten edellytyksiin harjoittaa perusoikeussuojaa nauttivia perinteisiä elinkeinojaan, niiden uudenaikaiset soveltamismuodot mukaan lukien.

Edellä selostetuista syistä SámiSoster ry esittää, että saamelaisten asemaan ja elinoloihin kohdistuvien vaikutusten arviointi sisällytetään kootusti erilliseksi kokonaisuudeksi lakiesityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia käsittelevän pääluvun alle. Siinä tulisi esitellä kokonaisvaltaisesti lakihankkeen vaikutuksia saamelaisten yhteiskuntaelämään eri sektoreiden näkökulmasta sekä kollektiivisella että yksilöllisellä tasolla, kuten edellä selostettiin. Tällä tavoin saataisiin muodostettua kokonaiskuva kunkin lakihankkeen vaikutuksista saamelaisten asemaan ja elinoloihin. Mitä läheisemmin lakihanke liittyy saamelaisten edellytyksiin ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, kulttuuriaan ja yhteiskuntaelämäänsä, sitä tärkeämpää on arvioida sen vaikutuksia laajasti ja kokonaisvaltaisesti, yhteistyössä eri saamelaistahojen kanssa.

Huomiot taloudellisista vaikutuksista: luku 4.2

Ks. edellä lausuttu.

Huomiot ympäristövaikutuksista: luku 4.3

Ks. edellä lausuttu.

Huomiot muista ihmisiin kohdistuvista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista: luku 4.4

Ks. edellä lausuttu.

Muut huomiot

-

Aikio Veli
Samisoster ry

Guttorm Juha
SámiSoster ry